

Uniwersytet
ŁÓDZKI

Batkiany
20/21

CENTRUM NAUKOWO-BADAWCZE UŁ

ANDRZEJ DUBICKI

System partyjny Królestwa Rumunii Uwarunkowania i funkcjonowanie

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

ANDRZEJ DUBICKI

**System partyjny
Królestwa Rumunii
Uwarunkowania
i funkcjonowanie**

SERIA WYDAWNICZA
„BAŁKANY XX/XXI”

Uniwersytet
ŁÓDZKI

Batjany
20/21
CENTRUM NAUKOWO-BADAWCZE UŁ

ANDRZEJ DUBICKI

System partyjny Królestwa Rumunii Uwarunkowania i funkcjonowanie

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

ŁÓDŹ 2013

Andrzej Dubicki – Zakład Teorii Polityki i Myśli Politycznej
Instytut Studiów Politycznych, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytet Łódzki, 90-127 Łódź, ul. Składowa 41/43

RECENZENT

Zbigniew Karpus

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Ewa Siwińska

SKŁAD I ŁAMANIE

AGENT PR

PROJEKT OKŁADKI

Barbara Grzejszczak

© Copyright by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2013

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.06277.13.0.H

ISBN (wersja drukowana) 978-83-7525-923-0

ISBN (ebook) 978-83-7969-172-2

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
90-131 Łódź, ul. Lindleya 8
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63, faks (42) 665 58 62

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Wstęp	11
Rozdział I	
Podstawy prawne systemu politycznego monarchii rumuńskiej	
1. Wykładnia konstytucji z 1866 r. i 1923 r.	37
2. Ordynacje wyborcze.....	44
2.1. Ordynacja wyborcza z 1866 r. i jej późniejsze modyfikacje (z lat 1884, 1912, 1919).....	44
2.2. Implementacja ordynacji wyborczych z 1919 r. obowiązujących na terenach przyłączonych do Rumunii w 1918 r.	59
2.3. Ordynacja wyborcza z 1926 r.	64
3. Układ władzy w systemie politycznym do 1938 r.	78
3.1. Władza ustawodawcza.....	78
3.2. Władza wykonawcza.....	81
3.3. Władza sądownicza w konstytucjach z lat 1866 i 1923	87
4. Prawa i obowiązki obywatelskie w konstytucjach z lat 1866 i 1923.....	88
5. Zmiany aksjonormatywne w konstytucji z 1938 r.	89
6. Konkluzje	98
Rozdział II	
Geneza rumuńskich ruchów politycznych i systemu partyjnego	
1. Proces instytucjonalizacji ruchu liberalnego i konserwatywnego.....	101
2. Próby utworzenia robotniczej oraz chłopskiej reprezentacji politycznej.....	161

3. Funkcjonowanie systemu partyjnego w latach 1895–1917.....	163
3.1. Cerkiew a partie polityczne przed rokiem 1914.....	182
3.2. Specyfika funkcjonowania systemu wielopartyjnego.....	185
3.3. Działalność Partii Konserwatywno-Demokratycznej	190
3.4. Aktywność Partii Narodowo-Demokratycznej a możliwość poszerzenia spektrum partyjno-politycznego.....	196
3.5. Stosunki polityczne w Rumunii a niebezpieczeństwo wypaczeń ustrojowo-systemowych.....	208
4. Rumuńskie poglądy na partie i system partyjny do roku 1918.....	211
5. Konkluzje.....	218

Rozdział III

Osobliwości partycypacji politycznej w okresie

funkcjonowania systemu wielopartyjnego w Rumunii

(1918–1930)	221
1. Determinanty funkcjonalne systemu wielopartyjnego w Rumunii	221
2. Nowe partie u władzy jako następstwo wyborów parlamentarnych w 1919 r.	242
3. Wybory 1920 r. i ich polityczne konsekwencje.....	255
4. Prace nad konstytucją i konsolidacja sceny politycznej w okresie samodzielnych rządów PNL w latach 1922–1926.....	337
5. Następstwa kryzysu roku 1927	381
6. Sposób sprawowania władzy przez pierwszy rząd PNT (1928–1930)	411
7. Rumuńskie poglądy na partie i system partyjny w okresie międzywojennym	426
8. Konkluzje	437

Rozdział IV

System partyjny w latach rządów króla Karola II

(1930–1940)	447
1. Eskalacja sprawczości politycznej króla Karola II	447
2. Koalicyjna formuła sprawowania władzy: eksperyment czy trwała tendencja?	455
3. Działania polityczne drugiego rządu PNT (1932–1933).....	458
4. Dążenie do stabilności sprawowania władzy przez rząd PNL (1933–1935)	471
5. Partie opozycyjne wobec PNL (1933–1935)	481
6. Zmiany jakościowe w walce o władzę (1935–1937).....	493
7. Okoliczności zaistnienia autorytaryzmu (w roku 1937).....	504
8. Apogeum autorytaryzmu w okresie sprawowania autokratycznych rządów przez króla Karola II (1938–1940).....	524
9. Konkluzje	532

Rozdział V**Rumuński ustrój polityczny w obliczu oddziaływania totalitaryzmu w latach 1940–1944**

1. Poszukiwanie możliwości „wyjścia z wojny”	537
2. Ograniczanie działalności opozycji politycznej	538
3. Konkluzje	547
	548

Rozdział VI**Odchodzenie od wielopartyjności w kierunku systemu partii dominującej i monopartyjności (1944–1947)**.....

1. Rumuńskie partie demokratyczne w sytuacji ograniczonych możliwości uczestnictwa w sprawowaniu władzy politycznej.....	551
2. Zmiany stylu sprawowania władzy w następstwie powołanie rządu dr. Petru Grozy	561
3. Walka o powojenny kształt systemu politycznego Rumunii i następstwa wyborów w 1946 r.	569
4. Systemowa likwidacja atrybutów demokracji parlamentarnej (1946–1947)	576
5. Konkluzje	581

Zakończenie

Bibliografia

Fotografie

Indeks autorów

Indeks osób

Od Redakcji.....

Wykaz skrótów

- AAN – Archiwum Akt Nowych
AICB – Arhive Istorice Centrale București (Centralne Archiwum Historyczne w Bukreszcie)
BNR – Banca Națională Română (Narodowy Bank Rumuński)
BPD – Blocul Partidelor Democratice (Blok Partii Demokratycznych)
FR – Frontul Românesc (Front Rumuński)
FRN – Frontul Renașterii Naționale (Front Odrodzenia Narodowego)
LANC – Liga Apărării Național Creștine (Liga Obrony Narodowo Chrześcijańskiej)
LP – Liga Poporului (Liga Ludu)
MSW – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
PC – Partidul Conservator (Partia Konserwatywna)
PCD – Partidul Conservator Democrat (Partia Konserwatywno-Demokratyczna)
PCN – Partidul Conservator Naționalist (Partia Konserwatywno-Narodowa)
PCP – Partidul Conservator Progresist (Partia Konserwatywno-Postępowa)
PCR – Partidul Comunist Român (Rumuńska Partia Komunistyczna)
PDaU – Partidul Democrat al Unirii (Zjednoczeniowa Partia Demokratyczna [z Bukowiny])
PDR – Partidul Democrat Radical (Partia Demokratyczno-Radykalna)
PLC – Partidul Liberal Conservator (Partia Liberalno-Konserwatywna)
PLD – Partidul Liberal Democrat (Partia Liberalno-Demokratyczna)
PN – Partidul Național (Partia Narodowa)
PNA – Partidul Național Agrar (Partia Narodowo-Rolnicza)
PNC – Partidul Național Creștin (Partia Narodowo-Chrześcijańska)
PND – Partidul Național Democrat (Partia Narodowo-Demokratyczna)
PNL – Partidul Național Liberal (Partia Narodowo-Liberalna)
PNL-T – Partidul Național Liberal – Tătărescu (Partia Narodowo-Liberalna Gh. Tătărescu)

PNP	– Partidul Național Popular – (Partia Narodowo-Ludowa)
PNR	– Partidul Național Român (Rumuńska Partia Narodowa)
PNT	– Partidul Național Țărănesc (Partia Narodowo-Chłopska)
PNT-AA	– Partidul Național Țărănesc Anton Alexandrescu (Partia Narodowo-Chłopska Antona Alexandrescu)
PP	– Partidul Poporului (Partia Ludu)
PRT	– Partidul Radical Țărănesc (Partia Radykalno-Chłopska)
PSD	– Partidul Social Democrat (Partia Socjaldemokratyczna)
PSDMR	– Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România (Partia Socjal-demokratyczna Robotników Rumuńskich)
PSR	– Partidul Socialist din România (Rumuńska Partia Socjalistyczna)
PȚ	– Partidul Țărănesc (Partia Chłopska)
PȚD	– Partidul Țărănesc Democrat (Chłopska Partia Demokratyczna)
SKK	– Sojusznicza Komisja Kontroli
PȚR	– Partidul Țărănesc Radical (Radykalna Partia Chłopska)
ȚpȚ	– Totul pentru Țara (Wszystko dla Ojczyzny)
UP	– Uniunea Patriotică (Unia Patriotyczna)
WRN	– Wielka Rada Narodowa

Wstęp

W końcu wieku XIX w Europie Środkowo-Wschodniej mamy do czynienia z procesem instytucjonalizacji partii politycznych. Niżej przedstawiona monografia dotyczy istnienia systemu partyjnego Rumunii w okresie funkcjonowania państwa rumuńskiego w formie królestwa. Wprawdzie początki nowo powstałej monarchii datują się na 1862 r., kiedy doszło do połączenia księstw Mołdawii i Wołoszczyzny, to decydującym argumentem za przyjęciem takiej cezury jest fakt uznawanej na arenie międzynarodowej od 1881 r. struktury państwowej, będącej zewnętrznym wyrazem aspiracji niepodległościowych, która uzyskała pełną akceptację na arenie międzynarodowej. Powyższe nie wyklucza oczywiście niezbędnych nawiązań do okresu wcześniejszego, w którym tworzyły się elementy składające się na późniejszy system partyjny Rumunii. Wykrystalizowały się one jednak ostatecznie na początku dziewiątej dekady XIX w.

W tym właśnie okresie rumuński system partyjny przechodził poszczególne stadia rozwojowe, przybierając różne formy, które odpowiadały ewolucji stosunków politycznych w tym kraju. Kształt, jaki przybierał system partyjny w monarchii rumuńskiej, był rezultatem oddziaływania konglomeratu wielu różnych czynników. Należy w związku z tym wskazać przede wszystkim na dziedzictwo orientalne, jako że niegdyśjsze księstwa rumuńskie, mianowicie Mołdawia i Wołoszczyzna, dopiero po roku 1829 zaczęły zrywać ze wschodnimi wzorcami kulturowymi i politycznymi, będącymi dziedzictwem długiego pozostawania początkowo w orbicie wpływów

ortodoksji bizantyjskiej oraz oddziaływań politycznych Turcji¹. Kolejnym ważnym czynnikiem była przebiegająca szybko okcydentalizacja tożsamości zbiorowej mieszkańców Rumunii oraz stosunków politycznych w tym kraju, co często prowadziło do rozdziewków społecznych².

Pochodną podjętych prób wieloaspektowej modernizacji na obszarze dawnych księstw Mołdawii i Wołoszczyzny było powstanie zjednoczonego państwa rumuńskiego, którego funkcjonowanie oparte było na w zasadach demokracji parlamentarnej. Tym, co przez długi czas wyróżniało Rumunię z grona innych państw regionu, które również korzystając z osłabienia Imperium Osmańskiego, uzyskały niepodległość, było faktyczne zamrożenie systemu politycznego według stanu z 1866 r., co oznaczało wyhamowanie niejako tendencji modernizacyjnych na dłuższy czas. Dopiero w zasadzie wydarzenia związane z I wojną światową stały się poniekąd bodźcem do przyspieszenia przemian politycznych w Rumunii, które jednak tylko na krótki czas przybrały kształt charakterystyczny dla państw demokratycznych. Później tamtejsza demokracja parlamentarna okazała się jedynie pustą formą, trwającą w Rumunii po zjednoczeniu tego kraju w 1918 r. w zmieniających się wariantach partii rządzącej³.

Możliwość zrozumienia przyczyn, wskutek których modernizacja polityczna Rumunii napotykała na zasadnicze trudności, wymaga prześledzenia procesu ewolucji w tym państwie za pomocą dostępnych metod badawczych. To z kolei powinno umożliwić poznanie przyczyn, które już w końcu lat 30. XX w. doprowadziły do załamania się fasadowej demokracji parlamentarnej w ramach monarchicznej formy ustrojowej państwa rumuńskiego.

¹ M. Willaume, *Mołdawia i Wołoszczyzna po Kongresie Wiedeńskim (1815–1831)*, „Annales UMCS” 1999/2000, Sectio F, vol. LIV/LV, s. 52.

² V. I. Brătianu, *Pentru cei mai tineri, ce am văzut în România Mica și ce văd în România Mare*, [w:] *Cultura și civilizație. Conferințe tinute la tribuna Ateneului Român*, red. Gh. Buluță, București 1989, s. 277.

³ O takiej pustej formie w stosunku do ogólnych zdobyczy cywilizacji na początku lat 70. XIX w. wspomina V. I. Brătianu, mieszkający wówczas (w czasie rządów konserwatystów) w Pitesztach, który posuwa się nawet do dość kontrowersyjnego stwierdzenia, że w oczach cudzoziemców Rumuni rzeczywiście wówczas mogli jawić się jako niezdolni do akceptacji nowoczesności, z uwagi na zacofanie cywilizacyjne. *Ibidem*, s. 281.

Pojęcie „system” i „refleksja systemowa” mają długą tradycję, gdyż już w starożytności filozofowie próbowali za ich pomocą tłumaczyć naturę świata i jego podstawowych składników; prowadziło to do refleksji nad złożonością świata, wszystkich rzeczy i zjawisk⁴. W XX w. wraz z rozwojem nauk społecznych, a w ich ramach nauk o polityce, zaistniała potrzeba ich badania i klasyfikacji, dzięki czemu można było wyjaśnić zasady funkcjonowania ustrojów państwowych oraz systemów partyjnych⁵. Należy w związku z tym nadmienić, iż stosowanie systemowych metod badania wytyczyło nowe perspektywy rozwoju nauki, dając możliwości interdyscyplinarnej analizy różnorodnych problemów⁶.

Dość powszechnie aprobowana bywa konstatacja, iż system jako hierarchicznie zorganizowana całość stanowi zbiór elementów, którego składniki są niepodzielnymi w jego ramach jednościami, wzajemnie na siebie oddziałującymi na zasadzie sprzężenia wtórnego. Przeszkodą dla badacza jest jednak fakt, że stanowi to jedność pozorną, ponieważ odnosi się jedynie do badanej struktury holistycznej⁷. Elementy te mogą podlegać dalszemu podziałowi w ramach badań podobnych systemów (ekonomicznych, politycznych, partyjnych) w różnych państwach lub z punktu widzenia innych ich właściwości. Wiadomo, iż w skład systemu politycznego wchodzi kilka podsystemów: regulacyjny, instytucjonalny, funkcjonalny i komunikacyjny,

⁴ Synteza poglądów współczesnych dla omawianego okresu przedstawiona została w: S. Arrhenius, *Obraz wszechświata w dziejach ludzkości*, Łódź 1912. Zob. L. Bertalanffy, *Historia rozwoju i status ogólnej teorii systemów*, [w:] *Ogólna teoria systemów. Tendencje rozwojowe*, red. G. J. Klire, Warszawa 1976, s. 27 i n.

⁵ J. Banaszkiwicz, *Państwo i partia w systemie kapitalistycznym*, Warszawa 1972, s. 220–232.

⁶ Por. uwagi J. Sielskiego i E. Ponczka: J. Sielski, *Typologia podmiotów polityki ze względu na zasięg wpływu*, [w:] *Partie polityczne – przywództwo partyjne*, red. J. Sielski i M. Czerwiński, Toruń 2008, s. 11–18; E. Ponczek, *Ograniczenia i możliwości przywództwa politycznego*, [w:] *ibidem*, s. 128–138.

⁷ L. Bertalanffy, *Ogólna teoria systemów*, Warszawa 1984; D. Easton, *Analiza systemów politycznych*, [w:] *Nauki polityczne. Teksty pomocnicze*, Łódź 1990, nr 1, s. 12–26; J. Sztumski, *Pojęcie systemu społecznego*, „Studia Nauk Politycznych” 1977, nr 4; S. Wróbel, *Przywództwo polityczne i władza polityczna w ujęciu Talcotta Parsonsa*, *ibidem*, 1990, nr 1–3, s. 112–135; T. Biernat, *Determinanty zmiany systemu politycznego. Model pulsacyjny*, „Zeszyty Naukowe Akademii Górniczo-Hutniczej. Zagadnienia Społeczno-Filozoficzne” 1994, z. 49, s. 31–46.

są one także częściowo związane z systemem partyjnym. Podsystemy instytucjonalny i funkcjonalny wiążą się z kryteriami odróżniającymi partię polityczną od pozostałych uczestników systemu politycznego i określają pełnioną przez nie rolę. Istotny jest podsystem regulacyjny, który odwołuje się do norm regulujących stosunki społeczno-polityczne⁸. Jest on wewnętrznie złożony i zawiera normy prawne, pozaprawne oraz reguły nienormatywne. W ich skład możemy zaliczyć więc konstytucję, ordynacje wyborcze oraz wszelkiego rodzaju regulaminy partyjne, ale i parlamentarne. W odniesieniu do warstwy nienormatywnej należy wspomnieć o tak istotnych kwestiach, jak normy polityczne, kultura polityczna czy wreszcie praktyka polityczna, które w sposób nieformalny, bardzo silnie wpływają na kształt systemu partyjnego⁹.

System partyjny jest pojęciem węższym od systemu politycznego, ale też jest jego podstawowym elementem, wyróżniającym konkretny typ spośród innych podobnych układów¹⁰. System partyjny jest za Ryszardem Herbutem rozumiany jako:

konfiguracja partii politycznych operujących w oparciu o ustabilizowane wzorce zachowań w ramach ustrukturyzowanej przestrzeni politycznej, której granice zostają wyznaczone przez ich dążenie do maksymalizacji efektów wyborczych oraz określone preferowane i możliwe w danej sytuacji rozstrzygnięcia,

⁸ K. A. Wojtaszczyk, *Współczesne systemy partyjne*, Warszawa 1992, s. 11.

⁹ M. Gulczyński, A. Małkiewicz, *Wiedza o partiach i systemach partyjnych. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2008, s. 60.

¹⁰ Według A. Antoszewskiego: „System polityczny stanowi wyodrębnioną analitycznie całość o złożonej strukturze umiejscowioną w wielowymiarowym otoczeniu, z którego czerpie informacje i energię, przetwarza i oddziałuje na środowisko. Są one dostarczane do systemu za pomocą wejść i wyjść do otoczenia. Polityka jest więc traktowana jako efekt znoszących się wektorów – działań uruchamiających system polityczny i decyzji stanowiących efekt jego pracy. A. Antoszewski, *System polityczny jako kategoria analizy politologicznej*, „Acta Universitatis Vratislaviensis. Studia z Teorii Polityki” 1998, t. 1, s. 73; za elementy składowe każdego systemu politycznego uznaje się: społeczeństwo, organizacje społeczne artykułujące i reprezentujące interesy społeczne poprzez dążenie do zdobycia władzy bądź wywierania na nią wpływu, instytucje władzy państwowej, dysponujące monopolem uzgadniania interesów oraz środkami przymusu i perswazji, finalnie wreszcie różnorakie normy wpływające na wzajemne relacje i funkcjonowanie części składowych systemu. M. Gulczyński, R. Zaradny, *System polityczny Rzeczypospolitej Polskiej*, Wrocław 2000, s. 11.

prowadzące do sformowania gabinetu, w tym również dotyczące strategii koalicyjnych, a zachowania partii, w tym zakresie zostają zdeterminowane zróżnicowanym poziomem ich aspiracji (wyborczych, koalicyjnych, programowych i organizacyjnych)¹¹.

W niniejszej pracy system partyjny będzie pojmowany przez pryzmat funkcjonowania systemu parlamentarnego w kontekście obecnych w nim partii politycznych ukierunkowanych na zdobycie władzy bądź jej utrzymanie. Z tego też powodu z systemu partyjnego wykluczone zostały grupy nacisku i organizacje lobbystyczne¹². Jest to również zgodne z ujęciem D. Eastona, który stwierdził, że dla uzyskania właściwych wyników analizy należy oddzielić życie polityczne od reszty działań społecznych i analizować je tak, jakby w danej chwili było ono tworem samodzielnym osadzonym w środowisku, w którym działa, lecz wyraźnie od niego odróżnianym¹³. Różnice w poszczególnych definicjach systemu partyjnego wynikają z innej perspektywy postrzegania partii politycznej¹⁴.

Obecnie stosowane podziały systemów partyjnych korzystają z różnych kryteriów klasyfikacyjnych¹⁵. Przede wszystkim wyróżnia się podejście: ilościowe, jakościowe i łączące obydwa – ilościowo-jakościowe. W kryterium ilościowym główną rolę odgrywa liczba partii działających w życiu publicznym, co w przypadku Rumunii przed 1947 r. będącej przedmiotem opracowania, stanowi właściwie jedyne kryterium, które można tu zastosować. Kryterium jakościowe, sugerujące podział na systemy oparte na zasadzie konkurencyjności, nie pozwala bowiem, w ocenie autora, na precyzyjne opisanie rumuńskiego systemu partyjnego z uwagi na to, że przyjęte w nim zasady

¹¹ R. Herbut, *System partyjny*, [w:] *Encyklopedia politologii*, t. 3, Zakamycze 1999, s. 251; A. Antoszewski, *System polityczny RP*, Warszawa 2012, s. 252 i n.

¹² W związku z tym autor będzie działał w ramach wyznaczonych przez klasyfikacyjną już definicję M. Duvergera, nie uwzględniając elementów charakterystycznych dla definicji W. Zakrzewskiego, który w ramach systemów partyjnych uwzględnił także różne organizacje społeczne. J. Banaszekiewicz, *Państwo i partia...*, s. 223; K. A. Wojtaszczyk, *Współczesne...*, s. 7.

¹³ A. Antoszewski, *System polityczny jako...*, s. 78.

¹⁴ A. Antoszewski, R. Herbut, *Systemy polityczne współczesnego świata*, Gdańsk 2001, s. 50.

¹⁵ *Ibidem*, rozdz. IV i V.

klasyfikacyjne zwłaszcza w aspekcie konkurencyjności nie odpowiadają ówczesnym rumuńskim realiom.

Rozwój polityczny ziem rumuńskich uzależniony był na początku XIX w. od rozwoju wypadków w Imperium Osmańskim, co w kategoriach politycznych wymuszało recepcję wzorca orientalnego. Dopiero decyzje pokoju w Adrianopolu w 1829 r. otworzyły możliwość budowy nowoczesnego społeczeństwa w księstwach rumuńskich. Proces ten był długotrwały, a orientalne wzorce pozostawały przez długi czas istotnym elementem składowym stosunków społecznych i politycznych. Mimo tych uwarunkowań Rumunia stopniowo modernizowała się także na wzór europejski, przechodząc okres tworzenia się partii politycznych. W XIX w. partie stały się wraz z postępującym procesem demokratyzacji i inkulturacji politycznej głównym podmiotem sceny politycznej. Ponadto wykształcony system partyjny wpływał na strukturę klasy politycznej i w końcu tworzył elity polityczne. Zjawisko to było na tyle istotne, że rodzaj występującego w danym kraju systemu partyjnego wpływał w dużym stopniu na stosowane przez elity polityczne metody walki politycznej, które później w sprzyjających okolicznościach mogły przejść w momencie przejścia władzy w sposób rządzenia¹⁶.

Zjawiskiem odnotowywanym już w XIX-wiecznej rzeczywistości politycznej była prawidłowość, iż systemy partyjne zapewniały poszczególnym ich uczestnikom możliwość ubiegania się o przejście władzy i pozwalały na pełne uczestnictwo w życiu politycznym¹⁷. Można więc skonstatować, że partia jako jednostka polityczna jest czymś innym niż system partyjny. Wynika z tego kolejny wniosek, że dla istnienia systemu partyjnego ważne jest funkcjonowanie przynajmniej kilku partii politycznych, które powinny między sobą interferować. Z tego też powodu można przyjąć, że system monopartyjny nie wyczerpuje wszystkich założeń istnienia systemu partyjnego,

¹⁶ Przekładało się to także na sposób przedstawiania programów partyjnych. O ile w XIX w. z reguły programy partii w Europie Zachodniej odpowiadały nazwom przybieranym przez konkretne siły polityczne, o tyle z upływem czasu i poszerzeniem praw wyborczych dość często nazwy partii nie miały wiele wspólnego z faktycznie głoszoną ideologią. J. Korbel, *Współczesne systemy partyjne w rozwiniętych krajach kapitalistycznych*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Poświętów Śląskich w Opolu” 1972, Seria B, nr 34, s. 6.

¹⁷ *Ibidem*.

aby mówić bowiem o systemie, musi istnieć przynajmniej dwóch jego pełnoprawnych uczestników¹⁸. Takim musi być partia polityczna, ponieważ pozostałych zbiorowych uczestników życia politycznego, jak: grup nacisku, biurokracji i związków zawodowych, nie można kwalifikować jako pełnoprawnych uczestników życia politycznego w ramach szeroko rozumianej demokracji liberalnej¹⁹. Oczywistym celem istnienia każdej partii politycznej jest zdobycie władzy i jej utrzymanie²⁰, co w systemie demokratycznym jest poprzedzone wyborami. Najważniejszym aspektem istnienia systemu partyjnego jest funkcjonowanie instytucji wyborów konkurencyjnych.

W dyskursie, dotyczącym systemu partyjnego i jego roli w funkcjonowaniu systemu politycznego, nie sposób pominąć aspektu teoretycznego, w którym należy odpowiedzieć sobie na pytanie o to, jak rozumiano partię polityczną w interesującym nas miejscu i czasie. Takie podejście do zagadnienia niewątpliwie ułatwi zrozumienie założeń funkcjonowania tego systemu na terenie Rumunii i jego roli oraz miejsca w tamtejszym układzie politycznym.

W języku polskim słowo „partia” posiada wiele synonimów: „stronictwo”, „liga”, „związek”. W definicji pojęcia „partia polityczna” najczęściej jest ukazywana jako „wyspecjalizowana organizacja polityczna, która w oparciu o program i ideologię, reprezentując interesy określonej klasy lub warstwy, dąży do zdobycia i wykonywania władzy państwowej”²¹. W życiu partyjnym w warunkach demokratycznych szczególnie istotny jest pluralizm polityczny, co powiązane jest z uznaniem decydującej roli partii w systemie politycznym. Podkreślał to Raymond Aron, twierdząc, że demokracja dopiero wtedy jest naprawdę skuteczna, gdy w wyniku istnienia w ramach legalnej konkurencji dochodzi do powstania egzekutywy i opozycji wzajemnie się nie paralizujących w toku walki politycznej.

¹⁸ J. C. Piano, R. E. Riggs, H. S. Robin, *Dictionar de analiza politică*, București 1993, s. 138; A. Antoszewski, R. Herbut, *Systemy polityczne...*, s. 115.

¹⁹ W ramach np. systemu korporacyjnego obowiązywały inne zasady – to korporacje zawodowe były głównymi uczestnikami życia politycznego lub raczej jego namiastki. J. Bartyzel, *Korporacjonizm*, <http://haggard.w.interia.pl/corpo.html> [dostęp 30 III 2013].

²⁰ R. Herbut, *Partia polityczna*, [w:] *Encyklopedia politologii*, t. 3, s. 154; J. Korbel, *Współczesne systemy...*, s. 5.

²¹ J. Wrona, *System partyjny w Polsce 1944–1950*, Lublin 1997, s. 15.